

Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Garðabær, 21. júlí 2022
Málsnúmer: 202205-0042
SS/LA

Efni: Umsögn um umhverfismatsskýrslu framkvæmdar á uppbyggingu íþróttasvæðis Hauka á Ásvöllum í Hafnarfirði.

Vísað er til tölvupósts frá Skipulagsstofnun, dags. 30. maí 2022, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um umhverfismatsskýrslu um uppbyggingu íþróttamannvirkja á Ásvöllum í Hafnarfirði.

Náttúrufræðistofnun veitti umsögn um matsskyldu framkvæmdarinnar þann 5. maí 2021 og um matsáætlun framkvæmdarinnar þann 28. desember 2021. Í umsögn stofnunarinnar um matsáætlunina var bent á eftirfarandi atriði:

- Grundvallaratriði í umhverfismatinu er að meta hvort hætta sé á að framkvæmdirnar rýri náttúruverndargildi friðlandsins og fólkvangsins við Ástjörn. Horfa þarf því sérstaklega til þess markmiðs að áfram verði hægt að uppfylla skilmála og reglur friðlýsingarinnar og meta þarf hvernig framkvæmdirnar hafi áhrif á það markmið. Á það bæði við um óafturkræf áhrif t.d. rask en einnig áhrif vegna truflunar á framkvæmdatíma og af rekstri íþróttamannvirkja miðað við áformaðar staðsetningar.
- Í kafla um áhrif á jarðminjar kemur fram að óumflýjanlegt sé að raska nútímahrauni sem fellur undir ákvæði 61. greinar laga um náttúruvernd nr. 60/2013 og að það sé mat sveitarfélagsins að hagsmunir til að bæta þjónustu við íbúa og aðgengi að íþróttasvæði Hauka vegi þyngra en verndun hrauns. Ekki er fjallað um neinar mögulegar mótvægisáðgerðir í þessu samhengi nema að takmarka raskið eins og hægt er. Möguleg mótvægisáðgerð væri t.d. að tryggja langtímavæðingunni nútímahrauns á öðrum svæðum innan sveitarfélagsins til að bæta upp það sem tapast undir framkvæmdir en mikið af nútímahrauni hefur verið raskað í Hafnarfirði vegna uppbyggingar á síðustu árum. Náttúrufræðistofnun telur að fjalla mætti um mótvægisáðgerðir af þeim toga í umhverfismatinu.
- Jákvætt er að hafin sé vöktun á grunnvatnsstöðu Ástjarnar og mikilvægt að reynt sé að spá fyrir um möguleg áhrif framkvæmdanna á grunnvatnsrennsli á svæðinu. Fram kemur í matsáætluninni að gróftur framkvæmdarinnar muni ekki ná niður að hæsta grunnvatnsyfirborði en ekki er greint nánar frá þessu. Mikilvægt er að fjallað sé nákvæmlega í matsskýrslunni hvernig áætlaður gróftur á framkvæmdasvæði verði þannig að sýnt sé fram á að fylgt sé ráðleggingum sem eiga að vernda lekt jarðlaga á svæðinu og þannig raska ekki vatnafari Ástjarnar.
- Í kafla um fuglalíf segir að eina flórgoðavarpíð á Suðvesturlandi sé við Ástjörn. Það var lengi vel svo en flórgoða hefur fjölgað í landshlutanum undanfarnin ár og varp hans verið staðfest á fleiri vötnum t.d. Elliðavatni, Rauðavatni og Vífilstaðavatni.
- Jákvætt er að ekki eigi að framkvæma á varptíma fugla sem og forðast notkun flóðljósa á þeim tíma. Taka mætti til betri skoðunar áhrif hávaða á fuglalíf á rekstrartíma knatthúss og íþróttavalla.

Í þessari umsögn er því sérstaklega horft til þessar atriða og hvernig brugðist var við þeim í umhverfismatsskýrslunni, ásamt nokkrum fleiri ábendingum.

Áhrif á jarðminjar:

Báðir valkostir sem til umfjöllunar eru fela í sér rask á nútímahrauni sem fellur undir ákvæði náttúruverndarlaga nr. 60/2013 um sérstaka verndun (61. grein). Þar sem framkvæmdin fer fram á svæði þar sem hrauni hefur þegar verið raskað mikið er nýtt rask ekki umfangsmikið. Engu að síður er hér verið að auka við rask á hrauni undir sérstakri verndun. Staðsetningu göngustíga hefur verið breytt til að minnka rask á óhreyfðu hrauni milli mannvirkja og er það jákvætt. Áhrifin eru metin talsvert neikvæð og tekur Náttúrufræðistofnun undir þá niðurstöðu. Í umsögn Náttúrufræðistofnunar um matsáætlun var minnst á þá mögulegu mótvægisáðgerð að styrkja verndun á nútímahrauni annars staðar í Hafnarfjarðarbæ með því að skilgreina ný verndarsvæði. Engin umfjöllun er um slíkt í umhverfismatsskýrslunni. Náttúrufræðistofnun hvetur Hafnarfjarðarbæ til að taka verndun hrauna til skoðunar enda mikið um nútímahraun innan marka sveitarfélagsins og hefur þeim víða verið raskað.

Áhrif á vatnafar og lífríki:

Þessi umhverfisþáttur er einn sá veigamesti því þar er um að ræða áhrif á friðlýst ferskvatnssvæði sem er Ástjörn og nánasta umhverfi hennar. Ástjörn flokkast sem laukavatn sem er vistgerð með mjög hátt verndargildi. Eins og fram kom í umsögn Náttúrufræðistofnunar um matsáætlunina er það grundvallaratriði umhverfismatsins að meta hvort hættu sé á að framkvæmdirnar rýri náttúruverndargildi friðlandsins og fólkvangsins við Ástjörn og sérstaklega áhrif framkvæmdarinnar á vatnsstöðu og gæði vatns í Ástjörn. Helsta hættan er annars vegar sú að jarðvinna valdi því að lekt á grunnvatni aukist með þeim afleiðingum að vatnsstaða Ástjarnar breytist, og hins vegar að mengun berist í Ástjörn á framkvæmdatíma og við notkun íþróttasvæðisins og þeirra mannvirkja sem þar verða.

Nýjar mælingar á vatnshæð Ástjarnar benda til kynna að sambærilegt ástand er og í eldri mælingum sem eru yfir tuttugu ára gamlar. Þó er einungis um árs mælingatímabil að ræða og lengri mælingasería myndi styrkja þennan samanburð við eldri mælingar.

Í umhverfismatsskýrslu kemur fram að nýjar rannsóknarboranir á því svæði sem fyrirhugað knattþús á að vera staðsett, sýna að undir því er allþétt hraunhella og því ættu framkvæmdir ekki að opna ný holrými ef fylgt er því verklagi að bora ekki neðar en 0,5 metra fyrir ofan grunnvatnsyfirborðið. Lekt ætti því ekki að breytast og flæði grunnvatns úr Ástjörn að haldast óbreytt. Það er jákvætt að staðfest hefur verið að bergið sé þétt á framkvæmdasvæðinu og styrkir það væntingar um að vatnafar Ástjarnar verði ekki fyrir raski. Að mati Náttúrufræðistofnunar er hér engu að síður um áhættu að ræða vegna mikillar nálægðar framkvæmdasvæðisins við Ástjörn og afar brýnt er að fylgst sé vandlega með því við framkvæmdir að hæð graftarbotns fari aldrei niður fyrir 0,5 metra fyrir ofan grunnvatnsyfirborð sem er þar að auki ekki sérstaklega stórt öryggisbil. Þá er mikilvægt að vakta eigi vatnshæð Ástjarnar í rauntíma og að framkvæmdir verði stöðvaðar ef niðurstaða vöktunar bendir á óásættanlega breytingu.

Óheppilegt er að ekki séu til nýlegri rannsóknir á lífríki Ástjarnar en breytingar geta orðið á lífverusamfélagum ferskvatna á tuttugu árum og alltaf er betra að leggja mat á umhverfisáhrif út frá sem nýjustum upplýsingum.

Jákvætt er að ekki sé gert ráð fyrir lýsingu við nýja æfingavelli og þannig minnka líkur á að lífríkis verði fyrir truflun vegna ljósmengunar. Hins vegar kemur ekki fram hvort lýsing frá knatthúsi eða bílastæðum geti haft truflandi áhrif.

Nálægð framkvæmdasvæðisins við Ástjörn kallar á kröfur um öflugar mengunarvarnir. Greint er frá verklagi við slíkt á framkvæmdatíma svo sem eftirlit með leka og ástandi tækja og viðbragsáætlun við mengunarslysi. Skipulag frárennslis á ofanvatni ætti að tryggja að mengun frá íþróttasvæðinu berist ekki til Ástjarnar en mikilvægt er að vakta ástand tjarnarinnar reglulega og sérstaklega þegar vatnsstaða er hæst. Óvissa er um þetta atriði í valkosti A þar sem knatthúsið verður staðsett að hluta til þar sem tjörnin rennur í vestur á yfirfalli. Stöðva verður framkvæmdir ef vísbendingar eru um mengun.

Ef allt gengur að óskum er líklegt að niðurstaða matsins um að áhrif á lífríki ferskvatns verði óveruleg sé nærri lagi en eins og áður hefur komið fram felur val á framkvæmd af þessum toga í svo mikilli nálægð við viðkvæmt og verðmætt ferskvatnskerfi í sér áhættu sem mikilvægt er að taka tillit til í niðurstöðu matsins.

Áhrif á gróðurfar:

Áhrif á gróðurfar eru metin óveruleg. Vistgerð með hátt verndargildi, grasmóavist, verður fyrir raski innan framkvæmdasvæðis en gróðurfari friðlandsins við Ástjörn stendur ekki ógn af framkvæmdunum ef tryggt sé að ekkert rask verði utan framkvæmdasvæðis. Náttúrufræðistofnun vill benda á að framkvæmdum getur fylgt aukin útbreiðsla á plöntum sem þrífast á röskuðum svæðum þ.m.t. framandi ágengum tegundum eins og alaskalúpínu. Tryggja þarf að framkvæmdir valdi ekki aukinni útbreiðslu slíkra plöntutegunda.

Áhrif á landslag og ásýnd:

Með framkvæmdinni fjölgað mannvirkjum á svæðinu og náttúrulegu umhverfi er raskað með tilheyrandi breytingum á landslagi innan framkvæmdasvæðis. Mestu skiptir þó áhrifin á landslag og ásýnd friðlandsins og fólkvangsins við Ástjörn. Það á við um ásýnd umhverfis innan friðlýsta svæðisins og utan frá séð t.d. frá íbúabyggð og útivistarsvæði við Ásfjall. Knatthöllin er stórt og áberandi mannvirki og eins og sést á myndum í kafla 10 í umhverfismatsskýrslunni fylgir mikil ásýndarbreyting byggingu hennar, sérstaklega í valkosti A þar sem hún stendur nær Ástjörn. Ekki er fjallað um landslag í auglýsingu um friðland eða fólkvang en eðlilega þarf að gæta sérstaklega vel að áhrifum framkvæmda á ásýnd umhverfis næst friðlýstum svæðum. Í ljósi þessa telur Náttúrufræðistofnun að niðurstaða umhverfismatsins ætti frekar að vera talsvert neikvæð frekar en óveruleg til talsvert neikvæð. Mótvægisáðgerðir eru ólíklegar til að hafa mikið að segja því stærð knatthallarinnar vegur þyngst hvað varðar áhrifin og verður ekki breytt. Áhrif ásýndar er þó alltaf erfitt að meta hlutlaust.

Áhrif á fuglalíf:

Umfjöllun um áhrif á fuglalíf er ítarleg og byggir á minnisblaði Rorum. Athuganir á fuglalífi sem eru til grundvallar eru frá tímabilinu 2001-2014 og nokkuð óheppilegt að ekki séu nýlegri upplýsingar. Ástjörn er enn mjög mikilvægt varpsvæði fyrir flórgoða en vægi svæðisins hefur

breyst með aukinni útbreiðslu tegundarinnar á vötnum kringum höfuðborgarsvæðið. Nýjar upplýsingar um varp flórgoða við Ástjörn hefði þurft til að leggja mat á mikilvægi svæðisins fyrir tegundina í ljósi breytinga á útbreiðslu hennar.

Í minnisblaði Rorum er fjallað um mikilvægi þess að koma í veg fyrir utanaðkomandi áreiti vegna framkvæmda á varptíma fugla. Náttúrufræðistofnun tekur undir þetta atriði. Í minnisblaðinu er einnig fjallað um truflun af mannvirkjum og starfsemi íþróttasvæðisins að framkvæmdum lokum m.a. mat á áhrifum af skuggavarp, ljósmengun og hávaða. Þar er talið að valkostur A með knatthús nær friðlandinu frekar en valkostur B með íþróttavelli nálægt sé líklegri til að valda minni truflun því hávaðamengun væri minni frá knatthúsinu. Knatthúsið gæti hins vegar verið fyrirstaða fyrir aðflug. Fyrir flestar tegundir er það þó ekki talið vera stórt vandamál. Náttúrufræðistofnun telur greiningu Rorum á mögulegum áhrifum vera ágæta en alltaf er erfitt að spá fyrir um hvernig fuglar bregðist við breytingum á sínu umhverfi og aukinni návist við athafnir manna og mannvirki. Sumar tegundir eru viðkvæmari en aðrar og það gæti átt við suma vatna- og vaðfugla sem verpa í og við Ástjörn meðan t.d. máffuglar og spörfuglar eru líklegri til að aðlagast breytingum betur.

Árangur af aðgerðum til að koma í veg fyrir neikvæð áhrif framkvæmdar á vatnafar Ástjarnar og þar með lífríki ferskvatns skiptir miklu máli fyrir fuglalífið einnig. Eins og fram hefur komið í umsögninni fylgir framkvæmd af þessari stærðargráðu svo nálægt Ástjörn áhætta fyrir vatnafarið og tryggja þarf að allt gangi vel til að áhrifin verði í raun óveruleg eins og niðurstaða umhverfismatsins felur í sér.

Í ljósi þessara atriða sem geta haft áhrif á fuglalíf og nokkurrar óvissu sem gætir um þau telur Náttúrufræðistofnun að niðurstaða matsins fyrir fuglalíf ætti frekar að teljast óveruleg til talsvert neikvæð áhrif frekar en einungis óveruleg.

Samantekt:

Eins og fram hefur komið í umsögninni sem og fyrri umsögnum um málið telur Náttúrufræðistofnun að ýmis áhætta fylgi frekari uppbyggingu íþróttasvæðis svo nálægt friðlandinu við Ástjörn. Mikilvægt er að fylgst sé vel með áhrifum framkvæmdar á vatnafar sérstaklega en einnig aðra þætti og að forðast framkvæmdaliði sem geta valdið truflun á viðkvæmum árstímum t.d. varptíma fugla. Grípa þarf til aðgerða ef í ljós kemur að framkvæmdin sé að hafa óásættanleg áhrif á lífríki Ástjarnar. Þá ætti að bæta upp rask á vernduðu nútímahrauni með því að styrkja verndun þess annars staðar. Náttúrufræðistofnun tekur að mestu undir niðurstöðu umhverfismatsins með nokkrum undantekningum eins og fram kemur í umsögninni.

Virðingarfyllt,

Snorri Sigurðsson
Sviðsstjóri náttúruverndarsvið